IV

(Paziņojumi)

EIROPAS SAVIENĪBAS IESTĀŽU UN STRUKTŪRU SNIEGTI PAZIŅOJUMI

PADOME

Padomes secinājumi (2012. gada 26. novembris) par rakstpratību

(2012/C 393/01)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ŅEMOT VĒRĀ:

1. Padomes 2009. gada 12. maija secinājumus par stratēģisku sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā ("*ET 2020*") [1], kurā noteikts mērķis līdz 2020. gadam par 15 % samazināt tādu personu skaitu, kam ir slikti panākumi pamatprasmēs (lasītprasmē, matemātikā un zinātnē).

2. Padomes 2011. gada 20. decembra Rezolūciju par atjaunotu Eiropas izglītības programmu pieaugušajiem [2], kuras mērķis ir paaugstināt pieaugušo rakstpratības un rēķināšanas prasmes līmeni un paplašināt izglītības sniegšanu Eiropas iedzīvotājiem ar zemu kvalifikāciju.

UN ĪPAŠI ATGĀDINOT:

Padomes 2010. gada 19. novembra secinājumus par pamatiemaņu līmeņa uzlabošanu saistībā ar Eiropas sadarbību attiecībā uz skolām 21. gadsimtā [3], kuros no jauna apliecināta dalībvalstu apņemšanās savos reformu centienos pievērsties mācību programmu izstrādei un rakstpratības veicināšanai visā mācību programmā visos izglītības līmeņos; vairot motivāciju lasīt, jo īpaši zēnu vidū; izvērtēt jauno tehnoloģiju ietekmi uz bērnu lasītprasmi, lai izmantotu šādu tehnoloģiju piedāvātās iespējas jauniem mācīšanās veidiem; sniegt lielāku atbalstu tiem, kuri lasa ar grūtībām, un migrantu izcelsmes skolēniem; pastiprināt skolotāju izglītošanu lasītprasmes apgūšanas jomā un uzlabot skolas ētosu.

DEFINĒJOT:

rakstpratību kā jēdzienu, kas ietver gan lasīšanas, gan rakstīšanas prasmes, lai izprastu, izmantotu un kritiski izvērtētu dažādus informācijas veidus, tajā skaitā rakstītus, iespiestus, elektroniskus tekstus un attēlus, un kā jēdzienu, kas ietver rakstpratības pamatlīmeni, funkcionālu rakstpratību un daudzpusīgu rakstpratību [4].

ATZINĪGI VĒRTĒJOT:

ES Augsta līmeņa grupas rakstpratības jautājumos ziņojumu [5], kurā izklāstīti galvenie fakti par rakstpratības situāciju Eiropas Savienībā un aicināts rīkoties, lai uzlabotu rakstpratības līmeņus visā Savienībā.

ŅEMOT VĒRĀ:

prezidentvalsts konferenci "Rakstpratība visiem", kura notika Nikosijā 2012. gada 5. un 6. septembrī un kurā pirmoreiz tika izklāstīts Augsta līmeņa grupas ziņojums,

un neoficiālo ministru sanāksmi, kas notika Nikosijā 2012. gada 4. un 5. oktobrī, kurā rakstpratības jautājumus pārrunāja ES izglītības ministri.

ŅEMOT VĒRĀ, KA:

1. Rakstpratība ir būtiska kompetence uz visu mūžu, un dod katram cilvēkam iespējas attīstīt apceres, mutvārdu izteiksmes, kritiskās domāšanas un empātijas spējas, veicinot personības attīstību, pašapziņu, identitātes izjūtu un pilnīgu līdzdalību digitālā un uz zināšanām balstītā ekonomikā un sabiedrībā.

(1) OV C 119, 28.5.2009., 2. lpp.
(2) OV C 372, 20.12.2011., 1. lpp.
(3) OV C 323, 30.11.2010., 11. lpp.

(4) *Rakstpratības pamatlīmenis*: zināšanas par burtiem, vārdiem un teksta struktūrām, kas vajadzīgas, lai lasītu un rakstītu tādā līmenī, kas piešķir pašapziņu un motivāciju turpmākai attīstībai.
Funkcionāla rakstpratība: spēja lasīt un rakstīt tādā līmenī, kas personai ļauj attīstīties un funkcionēt sabiedrībā, mājās, skolā un darbvietā.
Daudzpusēja rakstpratība: spēja izmantot lasīšanas un rakstīšanas prasmes, lai veidotu, izprastu, interpretētu un kritiski izvērtētu rakstisku informāciju. Tas ir pamats digitālai līdzdalībai un informētu izvēļu izdarīšanai attiecībā uz finansēm, veselību utt.

(5) http://ec.europa.eu/education/literacy/what-eu/high-level-group/documents/literacy-final-report_en.pdf

2. Zemi rakstpratības līmeņi kavē ekonomikas izaugsmi un samazina tās ilgtspējīgumu. Ja tiktu sasniegts ES mērķis – panākt, ka to piecpadsmitgadīgo jauniešu īpatsvars, kam ir sliktas sekmes lasīšanā, ir mazāks par 15 % –, dalībvalstu ekonomiskie ieguvumi varētu būt nozīmīgi.

3. Rakstpratības līmeņi vairumā Eiropas valstu saglabājas nemainīgi, un ne mazāk kā 1,1 miljonam piecpadsmitgadīgu jauniešu (t. i., vienam no pieciem) ir nepietiekams rakstpratības līmenis ([1]).

4. Rakstpratība paver ceļu uz visu turpmāko zināšanu apguvi. Zemu rakstpratības līmeņu risināšana ir efektīvs veids, kā cīnīties ar galvenajiem priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas iemesliem, bezdarbu un mazkvalificētu darbinieku nepilnīgo līdzdalību mūžizglītībā.

5. Aizvien pieaugošā digitalizācija prasa vēl augstākus rakstpratības standartus, tostarp spēju kritiski izvērtēt tekstus, uztvert dažāda veida tekstus, atšifrēt attēlus un salīdzināt un integrēt atsevišķus informācijas elementus. Turklāt sociālie plašsaziņas tīkli ir palielinājuši rakstīšanas prasmes nozīmi un redzamību.

6. Visās Eiropas valstīs pastāv ievērojama plaisa sekmēs, salīdzinot skolēnus, kuri dzīvo sociālekonomiski labvēlīgos apstākļos, un tos skolēnus, kuri nāk no sociālekonomiski nelabvēlīgākas vides. Daudzās ES valstīs skolēni no sociālā statusa zemākās kvartiles par diviem vai pat trim gadiem atpaliek no skolēniem, kuri nāk no sociālā statusa augstākās kvartiles, savukārt dažās valstīs no nelabvēlīgas vides nākošus skolēnus, tiem sasniedzot 15 gadu vecumu, ir tendence uzskatīt par funkcionāliem analfabētiem.

7. Salīdzinot piecpadsmitgadīgo jauniešu grupu, ir vērojama plaša un aizvien pieaugoša plaisa starp zēnu un meiteņu lasīšanas sniegumu, tam atšķiroties apmēram par vienu gadu, un šīs atšķirības iemesli ir saistīti ar motivāciju.

8. Profesionālās izglītības un apmācības jomā dažos gadījumos nav pietiekama atbalsta pamatprasmju uzlabošanai un izpratnei par rakstpratības nozīmi saistībā ar darba prasmēm.

IR VIENISPRĀTIS, KA:

1. Rakstpratība nav jautājums, kas saistīts vienīgi ar izglītību, bet arī ar personīgo, ekonomikas, kultūras un sociālo jomu. Ņemot to vērā un lai nodrošinātu plašu līdzdalību, jebkādās iniciatīvās uzlabot rakstpratības līmeņus ir jāiesaista plašs sabiedrības dalībnieku loks, tostarp uzņēmumi, plašsaziņas līdzekļi, NVO, sociālie partneri, neformālās izglītības pakalpojumu sniedzēji, kultūras iestādes, kā arī sociālie, nodarbinātības un veselības aprūpes dienesti.

2. Lai radītu tādu vidi, kas veicina lasīšanu un uzlabo rakstpratības sekmes, ir nepieciešama dažādu lasīšanas materiālu plašāka pieejamība skolās, bibliotēkās un plašsaziņas līdzekļu centros, un arī netradicionālākās vietās, kā arī mājās, un ir nepieciešams lielāks atbalsts ģimenēm no ļoti agrīna vecuma. Vecāku uzmanība ir jāvērš uz nozīmīgo lomu, kāda var būt vecākiem, uzlabojot bērnu rakstpratību un veicinot motivāciju lasīt un interesi par lasīšanu – gan agrā bērnībā, gan visos skolas gados.

3. Ir steidzami jāpalielina dalībvalstīs un ES līmenī veikto pasākumu efektivitāte ar mērķi uzlabot bērnu un pieaugušo rakstpratību, jo īpašiem to, kuri nāk no sociālekonomiski nelabvēlīgākas vides. Ir pierādījumi tam, ka ģimeņu rakstpratības programmas ir rentablas un ļoti efektīvas.

4. Lai samazinātu sociāli ekonomiskās plaisas un dotu bērniem stabilu pamatu turpmākajai dzīvei, ir svarīgi panākt līdzdalību kvalitatīvā agrīnas pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kas nodrošina uz rotaļām vērstu valodas attīstību un stimulēšanu un ko sniedz kvalificēts personāls.

5. Agrīnas pirmsskolas izglītības un aprūpes darbiniekiem un sākumskolas pedagogiem vajadzētu būt nepieciešamajām prasmēm agrīni atklāt un risināt valodas un mācīšanās grūtības.

6. Vajadzības gadījumā jāpastiprina sākumskolu skolotāju pedagoģiskās prasmes mācīt lasīt un rakstīt, piemēram, izmantot IKT pedagoģiskiem mērķiem. Turklāt tas, ka tiks sniegts atbalsts skolotājiem pamatizglītības otrajā posmā mācīt rakstpratību visos priekšmetos un attiecīgā gadījumā veicināta visu skolotāju piekļuve ekspertu padomam, palīdzēs nostiprināt sasniegto un gūt jaunus panākumus.

7. Izglītības sistēmas pagaidām līdz galam neizmanto jauno tehnoloģiju ietekmi uz rakstpratību. Mācību materiālu un metožu pārskatīšana, ņemot vērā aizvien pieaugošo digitalizāciju, un skolotāju atbalstīšana jaunu pedagoģijas metožu izmantošanā var pastiprināt zināšanu apguvēju motivāciju.

8. Būtu jāmudina veikt tikko ieceļojušu migrantu bērnu un pieaugušo valodas un rakstpratības novērtēšana uzņēmējas valsts valodā(-ās), vienlaikus šādām grupām sniedzot arī individuālāku atbalstu. Būtu arī jāsniedz atbalsts dzimtajā valodā, ja tas tiek uzskatīts par nepieciešamu un ja to atļauj resursi.

([1]) Šajā tekstā nepietiekams rakstpratības līmenis nozīmē Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) lasītprasmes 1. līmeni vai zemāk, kas atbilst spējai izmantot galvenās lasīšanas pamatprasmes, piemēram, atšifrēt vārdus un rakstīt vienkāršus teikumus. Skolēniem šajā līmenī trūkst spēju salīdzināt, pretstatīt, klasificēt, iestrādāt vai izvērtēt informāciju, saprast garus, sarežģītus, neskaidrus vai nepazīstamus tekstus, izdarīt secinājumus, hipotēzes vai kritiski attiekties pret tekstu.

9. Ar skaidri noteiktiem vecuma standartiem un novērtēšanas līdzekļiem, kā arī efektīvu kvalitātes nodrošināšanu būtu jāatbalsta saskaņotāka rakstpratības mācību programma, ietverot rakstpratības iekļaušanu visā skolas mācību programmā un izstrādājot pieaugušo rakstpratības mācību programmu.

10. Uzraudzīt prasmju līmeņus pieaugušo iedzīvotāju vidū un iesaistīt uzņēmumus, plašsaziņas līdzekļus, NVO, sociālos partnerus, kultūras iestādes, kā arī sociālos, nodarbinātības un veselības aprūpes dienestus vietējā līmenī – vajadzētu būt to stratēģiju pamatā, kuru mērķis ir uzlabot visas sabiedrības informētību par rakstpratības problēmām.

11. Lai dažādotu un uzlabotu pieaugušo rakstpratības apguves kvalitāti, ir vajadzīga īpaši pielāgota pedagoģiskā apmācība pieaugušo rakstpratības skolotājiem; mācību programma, kura cieši saistīta ar darbā vajadzīgām prasmēm un kuru papildina attiecīgi materiāli; pienācīgs kursu garums un intensitāte; IKT atbalsts un novērtēšanas metodes.

ATTIECĪGI AICINA DALĪBVALSTIS:

1. Nodrošināt efektīvu pierādījumu bāzi, veicot uzraudzību un datu apkopošanu, pēc iespējas vairāk izmantojot esošos resursus, piemēram, *PISA* un *PIAAC* apsekojumus.

2. Rakstpratības uzlabošanai izstrādāt pieejas, kas kā daļa no plašākām prasmju stratēģijām apvieno konkrētus ieguldījumus no visiem – gan ar izglītību saistītiem, gan nesaistītiem – attiecīgajiem dalībniekiem un organizācijām un iestādēm; un vajadzības gadījumā saistībā ar ierosmēm, kas attiecas uz rakstpratību, pastiprināt sadarbību starp vietējām, reģionālām un valsts iestādēm, sociālajiem partneriem un skolotāju un vecāku, un pieaugušo, kas mācās, pārstāvjiem.

3. Mudināt pieņemt plašus informētības veicināšanas pasākumus, lai rakstpratības jautājumam pievērstu sabiedrības uzmanību un atklāti runātu par nepietiekamu rakstpratību visās vecuma grupās. Jo īpaši darba devējus varētu vairāk informēt par ekonomiskiem un ar motivāciju saistītiem ieguvumiem, ko dotu viņu darbinieku rakstpratības uzlabošana, un mudināt viņus veikt pienācīgus pasākumus.

4. Veicināt ģimeņu rakstpratības programmu izstrādi un īstenošanu, jo īpaši ģimenēm sociālekonomiski nelabvēlīgākos apstākļos, lai atbalstītu vecākus un citus ģimenes locekļus uzlabot gan pašu, gan bērnu rakstpratību.

5. Veicināt vispārēju un taisnīgu piekļuvi kvalitatīvai agrīnai pirmsskolas izglītībai un aprūpei kā būtiskam ieguldījumam sociālekonomisko plaisu mazināšanā.

6. Turpināt pārskatīt mācību materiālus un metodes, ņemot vērā aizvien lielāko digitalizāciju, lai uzlabotu zināšanu apguvēja motivāciju un pilnīgāk izmantotu neformālās mācīšanās resursus. Veicināt programmatūru izstrādi skolām, lai palīdzētu skolotājiem izdomāt jaunas pieejas rakstpratības uzlabošanai.

7. Mudināt izstrādāt skaidras pamatnostādnes attiecībā uz prasmēm, kas skolotājiem vajadzīgas, lai mācītu lasīt un rakstīt gan skolās, gan izglītojot pieaugušos, veicinot individualizētas mācību pieejas, atsaucoties uz konkrētām vajadzībām.

8. Sekmēt skolotāju informētību un zināšanas par rakstpratības mācīšanās un mācīšanas teorētiskajiem pamatiem, lai viņi spētu atklāt savu skolēnu lasīšanas un rakstīšanas grūtības un tās risināt; un sekmēt piekļuvi ekspertu konsultācijām, kā arī vajadzības gadījumā veicināt specializētu skolotāju atbalstu.

AICINA DALĪBVALSTIS UN KOMISIJU:

1. Nākamajā 2015. gada Padomes un Komisijas kopīgajā ziņojumā par stratēģiskās sistēmas Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (“*ET 2020*”) īstenošanu ziņot par pasākumiem, kas vērsti uz rakstpratības līmeņa uzlabošanu visu vecumu grupās un, ja iespējams, par šo pasākumu ietekmi.

2. Izmantot visas attiecīgās darbības, kas paredzētas pašreizējā Mūžizglītības programmā un topošajā ES izglītības un apmācības programmā, kā arī Eiropas Sociālā fonda resursus, lai atbalstītu un izplatītu novatoriskas pieejas rakstpratības sekmju uzlabošanai visā Eiropas Savienībā un lai nostiprinātu pierādījumu bāzi turpmākai politikas veidošanai. Neskarot sarunu rezultātus par nākamo daudzgadu finanšu shēmu, saskaņā ar topošo ES izglītības un apmācības programmu atbalstīt stratēģiskākas un vairāk sektoru aptverošas darbības rakstpratības jomā, lai stimulētu inovāciju un uzlabotu politikas pasākumu efektivitāti.

3. Vajadzības gadījumā nodrošināt, lai rakstpratības jautājumi tiktu pienācīgi aptverti stratēģijas “Eiropa 2020” procesā.

AICINA KOMISIJU:

1. Atbalstīt Eiropas sadarbību rakstpratības jautājumos, jo īpaši attīstot Eiropas organizāciju tīklu, kuras šajā jomā strādā dalībvalstīs, lai veicinātu starpvalstu sadarbību un atbalstītu valstu rakstpratības politikas izstrādi; un kopīgi ar ieinteresētajām dalībvalstīm rīkot nedēļu “Eiropai patīk lasīt” (*Europe Loves Reading*), kuras mērķis ir palielināt sabiedrības informētību par rakstpratības jautājumiem visā Eiropas Savienībā.

2. 2013. gadā iesniegt ziņojumu par politikas sadarbību attiecībā uz pamatprasmēm, tajā izklāstot efektīvus politikas pasākumus, lai visā mūžizglītības ciklā samazinātu tādu personu īpatsvaru, kuriem ir sliktas sekmes rakstpratībā, matemātikā un zinātnē, un liekot uzsvaru gan uz lasīšanas, gan rakstīšanas prasmēm un spējām.

3. Nodrošināt, ka Komisijas ierosmēs par IKT, kas attiecas uz izglītību un jaunatnes jomu, tiek pilnvērtīgi risinātas problēmas un iespējas, ko saistībā ar rakstpratību rada digitalizācija un jaunās tehnoloģijas.

4. Veicināt to, ka ar visiem pienācīgiem līdzekļiem tiek apzināta, analizēta un izplatīta laba prakse saistībā ar politikas ierosmēm rakstpratības sekmju uzlabošanā, tostarp izmantojot instrumentus, kas pieejami saskaņā ar atvērto koordinācijas metodi un jauno rakstpratībai veltīto lapu *Europa* vietnē.

5. Izmantot periodisko izdevumu *Education and Training Monitor*, lai sniegtu salīdzināmus datus un analīzi par panākumiem ceļā uz *ET 2020* pamatprasmju kritērija sasniegšanu un lai nostiprinātu pierādījumu bāzi politikas veidošanai rakstpratības jomā.

6. Izmantot jauno sadarbības sistēmu ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (ESAO) [1] izglītības jomā, lai nostiprinātu valsts uzraudzības un datu apkopošanas pieejamību.

---

[1] Būtu jānodrošina tiesības visām dalībvalstīm piedalīties minētās organizācijas darbā.